

Múlt, jelen, jövő: merre tart a távoltartás?

távoltartás – európai védelmi határozat – 606/2013/EU rendelet – családon belüli erőszak

A büntetőeljárás törvényt érintő kodifikációs munka többek között a hatékonyság, gyorsaság, egyszerűség, koherencia és célszerűség követelményeit szem előtt tartva folyik. Ennek kapcsán merül fel, hogy egyes, létező jogintézmények szerepét, hatékonyságát megvizsgáljuk, s a jövőre nézve – elsősorban az adekvátabb működés érdekében – konzekvenciákat vonjunk le, melyek a kodifikációs irányelvekhez igazodva a jogalkotási munkát is segítik. A távoltartás kapcsán is érdemes elvégezni ezt a vizsgálatot, hiszen a 2006-ban történő bevezetésétől¹ kezdve a meglévők mellett mind újabb és újabb kihívásoknak kell megfelelnie, melyeket a gyakorlat és a vonatkozó nemzetközi, illetőleg európai uniós dokumentumok² állítanak fel. Nemcsak a családon belüli erőszakkal szembeni fegyverként és az előzetes letartóztatás alternatívájaként funkcionálhat – hozzájárulva ezzel a bizonyítás sikerességéhez is –, hanem egyúttal része lehet annak a koncepciónak is, amelyet Magyarország európai uniós tagságából adódóan az európai védelmi határozatról, valamint az áldozatok jogairól szóló irányelvek átültetése, és a polgári ügyekben hozott védelmi intézkedésekről szóló rendelet alkalmazása során kialakít.

A távoltartás magyar jogba történő bevezetését szorgalmazó civilszervezetek és női jogvédő egyesületek által kifejtett lobbitevékenység eredményeképp helyet kapott a magyar jogrendszerben, azonban váratlan módon a büntetőeljárás kényszerintézkedések között, amelynek következtében az áldozatvédelemmel foglalkozó civilszervezetek véleménye szerint a helyzet csak rosszabb lett, hiszen ugyan integ-

* Dr. Tóth Andrea Noémi egyetemi tanárhelyettes, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Büntető Eljárásjogi Tanszék, toth.andrea.n@gmail.com.

¹ A 2006. évi LI. törvénnyel került a távoltartás a büntetőeljárás kényszerintézkedések közé; 1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról (a továbbiakban Be.) 138/A – 139. §§.

² ENSZ: jogalkotási és eljárási ajánlások a tagországok számára a nők elleni erőszak felszámolására alkalmas hatékonyan elismert modell-törvényjavaslatokkal: Handbook for Legislation on Violence against Women <http://www.un.org/womenwatch/daw/vaw/v-handbook.htm> (2014. 12. 06.). Európa Tanács: CETS 210. számú egyezménye a nők elleni erőszak, illetve a párkapcsolati erőszak minden formája elleni hatékony fellépésről. Európai Unió: a Bizottság közleménye a nők és férfiak közötti egyenlőségre vonatkozó stratégiáról 2010–2015; az Európai Parlament 2009. november 26-i állásfoglalása a nők elleni erőszak felszámolásáról; az Európai Unió Alapjogi Chartája; „Mondj nemet a nők elleni erőszakra” kampányról szóló 2009. április 22-i nyilatkozat; a stockholmi program végrehajtásáról szóló bizottsági cselekvési terv; az Európai Parlament 2014. február 25-i állásfoglalása a Bizottságnak szóló ajánlásokról a nők elleni erőszak tárgyában [2013/2004(INL)].

rálták a rég vágyott távollattartást, azonban annak működése elégtelennek bizonyult.³ A gyakorlatban mutatkozó hiányosságok közül az egyik legfontosabb, hogy nem valóstította meg az azonnali és hatékony segítségnyújtást a bántalmazás sértettjei számára,⁴ hiszen elrendeléséhez folyamatban lévő büntetőeljárás és a gyanúsítás közlésének megtörténte szükséges, ami legtöbbször időben távol esik az alapul szolgáló bántalmazástól.

Ennek orvoslására született meg a 2009. évi LXXII. törvény a hozzátartozók közötti erőszak miatt alkalmazható távollattartásról (a továbbiakban Hke. tv.). E jogszabálynak köszönhetően a bántalmazottaknak nyitva áll az elérhetőbb segítséghez vezető út is, azonban a vonatkozó törvény folyamatos módosításai jelzik, hogy még nem nyerte el végleges formáját. Megállapíthatjuk, hogy az ideiglenes megelőző, valamint a megelőző távollattartás megalkotásával hazánkban is felállt – a távollattartás integrálása során a jogalkotó számára mintaként szolgáló osztrák rendszerben már 1997 óta működő – úgynevezett pilléres szerkezet, amely a bántalmazottak és sértettek számára könnyebb hozzáférést és átfogóbb védelmi lehetőséget jelent. Problémát jelent azonban, hogy a magyar rendszerben a pillérek között aligha találunk kapcsolódási pontot, így bár elkészült a működőképes rendszer statikája, azonban a dinamikája hiányzik.

Tekintettel a vonatkozó áldozatvédelemmel és családon belüli erőszakkal foglalkozó uniós irányelvi és nemzetközi követelményekre, indokolt lehet a fennálló anomáliák kiküszöbölése érdekében is átgondolni a távollattartás múltját, jelenét a hatékonyabb s koherensebb jövőbeli szabályozás reményében.

1. A távollattartás múltja

Magyarország Európai Unióhoz való csatlakozása előtt fokozódott a késztetés a távollattartás hazai bevezetésére, hiszen számos nemzetközi és uniós dokumentum foglalkozott a nők elleni és a családon belüli erőszakkal, amely azok kezelésére a bántalmazó eltávolítását ajánlotta.⁵ A fokozott tempójú hazai jogalkotás első előjele a

³ Jogtár – [2009. évi LXXII. törvény indokolása – a hozzátartozók közötti erőszak miatt alkalmazható távollattartásról] Complex DVD jogtár plusz, a hatályos magyar és európai jog DVD lemezen, Budapest, Complex, 2015. 02. 17.

⁴ PESTI Brigitta: A hozzátartozók közötti erőszak miatt alkalmazható távollattartásról, alkalmazásának gyakorlati problémáiról, *Jogelméleti Szemle* (2013) 2, 140. <http://jesz.ajk.elte.hu/pesti54.pdf> (2015. 02. 20.)

⁵ Például az ENSZ égisze alatt annak Alapokmánya; az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata; a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya; a Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya; az emberkereskedelem, illetve mások prostitúciós kizsákmányolásának megszüntetéséről szóló egyezmény; a nőekkel szemben alkalmazott hátrányos megkülönböztetés minden formájának kiküszöböléséről szóló egyezmény (CEDAW) és annak fakultatív jegyzőkönyve; a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód és büntetések elleni egyezmény; a menekültek helyzetére vonatkozó 1951. évi genfi egyezmény és a visszaküldés tilalma, valamint a fogyatékossggal élő személyek jogairól szóló ENSZ-egyezmény; a Nőkkel Szembeni Hátrányos Megkülönböztetés Kiküszöbölésével Foglalkozó Bizottság (CEDAW Bizottság) 19. általános ajánlása, továbbá 1993. június 25-i bécsi nyilatkozat és akcióprogram, amelyet az emberi jogi világkonferencia fogadott el (A/CONF. 157/23); a nőekkel szembeni erőszak felszámolásáról szóló 1993. december 20-i nyilatkozat (A/RES/48/104); a nőekkel szembeni erőszak felszá-

2003-as országgyűlési határozat⁶ volt, amely kifejezetten a családon belüli erőszak megelőzésére és hatékony kezelésére irányuló nemzeti stratégia kidolgozásáról szólt. Ennek keretében az Országgyűlés felkérte a Kormányt, hogy az erre szakosodott társadalmi szervezetek bevonásával dolgozza ki és terjessze az Országgyűlés elé többek között a távoltartás bevezetéséről, a családon belüli erőszak eseteiben a soronkívüliséget szabályozó, valamint a tanúvédelmi szabályok megerősítéséről szóló törvényjavaslatot.⁷ Ugyanez a határozat szorgalmazta a családon belüli erőszak esetén a hatóságok által alkalmazandó szabályok kidolgozását, függetlenül attól, hogy az erőszak bizonyított vagy még nem bizonyított, de valószínűsíthető vagy nyilvánvaló. Láthatjuk, hogy ezzel tulajdonképpen az ideiglenes megelőző, illetve megelőző távoltartás szabályanyagának előképe körvonalazódott, hiszen nem követelte meg a bizonyítottaságot, elegendő volt a valószínűsítés vagy a nyilvánvalóság. További előremutató s mind a mai napig megvalósításra váró felvetése volt a biztonságos menedékházak bővítése és korszerűsítése, valamint áldozatvédelmi kríziskezelő központok felállítása. Jogi segítségnyújtó rendszer keretében kívánt az áldozatok számára lehetőséget biztosítani a jogi segítségnyújtásra, valamint az egész országra érvényes cselekvési program kidolgozására, amely családon belüli erőszak esetén a szankcionáláson kívül protektív elemeket is tartalmaz, úgymint megelőzés, terápia, védelem stb. Felhívta a figyelmet az érintett szakemberek és bírák témával kapcsolatos továbbképzésére, valamint a célzott statisztikai adatgyűjtés szükségességére.

A családon belüli erőszakkal szembeni fellépés fontosságát mutatja, hogy az országgyűlési határozattal körülbelül egy időben több utasítás és intézkedés született, melyek a rendőrség és az ügyészség e területen történő eljárását szabályozzák,⁸ továbbá a társadalmi bűnmegelőzés nemzeti stratégiájáról szóló országgyűlési határozat⁹ egyik prioritásként a családon belüli erőszak megelőzését célozta, s tör-

molására irányuló bűnmegelőzésről és büntetőintézkedésekről szóló 1997. december 12-i ENSZ közgyűlési határozat (A/RES/52/86); a NÖK IV. (pekingi) Világkonferenciájának Cselekvési Programja és Zárónyilatkozata (1995); a becsület nevében a nők ellen elkövetett bűncselekmények felszámolásáról szóló 2002. december 18-i ENSZ közgyűlési határozat (A/RES/57/179); a nők ellen elkövetett családon belüli erőszak felszámolásáról szóló 2003. december 22-i ENSZ közgyűlési határozat (A/RES/58/147); az ENSZ emberi jogi főbiztossága külön előadójának a nőkkel szembeni erőszakkal szembeni jelentései; illetve a nőkkel szembeni diszkrimináció felszámolásával foglalkozó bizottság 19. számú általános ajánlása (11. ülés, 1992). Az Európa Tanács égisze alatt: Rec. (2002) 5. számú miniszteri bizottsági ajánlás; 1450. (2000) számú parlamenti közgyűlési ajánlás; 1582. (2002) számú parlamenti közgyűlési ajánlás; R (97) 13. számú Európa Tanács Miniszteri Bizottsági Ajánlás. Végül az Európai Unió szintjén: Daphne-program az erőszakkal szembeni projektek támogatására; European Parliament Documents Resolution on Violence against Women Doc. A2-44/86 OJ. C. 176, 14 July 86, 73–83; az Európai Unió Tanácsának 2001. március 15-i 2001/220/IB kerethatározata a sértettek büntetőeljárásbeli jogállásáról.

⁶ 45/2003. (IV. 16.) OGY határozat.

⁷ 45/2003. (IV. 16.) OGY határozat, I. pont.

⁸ A 13/2003. számú ORFK intézkedés a rendőrség számára soron kívüli intézkedést ír elő a családon belüli erőszakkal kapcsolatos eljárásokban, továbbá hogy a rendőri fellépés áldozatközpontú módon, a társadalmi elvárásoknak megfelelően történjen. A 14/2003. (ÜK.7.) LÜ-utasítás a gyermekvédelmi intézkedések körében a kiskorúak veszélyeztetettségével összefüggő ügyészi jelzési kötelezettségről tartalmaz részletes szabályokat. Lásd DOMOKOS Andrea: A „távoltartás” bevezetése a magyar jogba. In Imre Miklós–Lamm Vanda–Máthé Gábor (szerk.): *Közjogi tanulmányok Lőrincz Lajos 70. születésnapja tiszteletére*, Budapest, 2006, 90.

⁹ 115/2003. (X. 28.) OGY határozat.

vényalkotási tárgykörként jelölte meg az ideiglenes és a hosszabb távú távollattartási szabály megteremtését.

Az igazságügy-miniszter már 2004 áprilisában törvényjavaslatot¹⁰ kívánt benyújtani az Országgyűlésnek, hogy még abban az évben szülessen törvény a családon belüli erőszak miatt alkalmazható távollattartásról. Ezt tekinthetjük az első érdemi javaslatnak és az első komoly lépésnek ahhoz, hogy a családon belüli erőszak sértegettei valódi, hatékony segítséget kapjanak. Elévülhetetlen érdemei közé tartozik, hogy megpróbálta elsőként definiálni a családon belüli erőszak fogalmát. Büntetőjogi fogalmakat használ, ugyanakkor szociológiai és kriminológiai szemlélettel közelít, hiszen így lenne lehetséges valamennyi eljárásban e meghatározást alkalmazni. Mivel a magyar büntető törvénykönyv nem tartalmazott – és azóta sem tartalmaz – erre vonatkozó definíciót, széles körű kutatás keretében áttekintette és alapul vette az amerikai Duluth-modellt, az ENSZ Gazdasági és Szociális Tanácsa Emberi Jogi Bizottsága által kidolgozottakat, továbbá a lengyel, a portugál és a spanyol btk. fogalmait.¹¹ A családon belüli erőszak egyik specifikumára, a függőségi viszonyra építve határolta be azt a személyi kört, akik védelmet nyerhetnek, s az indokolás leszögezte, hogy a különélő partneri viszonyban lévőkre nem indokolt és nem is lehetséges a törvény hatályát kiterjeszteni, ugyanis az érzelmi függőség mint egyetlen kapocs nem szolgálhat alapjogok súlyos korlátozásának alapjául. Egyet kell értenünk az indokolással abban is, hogy bár büntetőjogi fogalmakat használt, azonban nem a Btk. tényállásaira épített, hiszen a családon belüli erőszak egyes magatartásai nem biztos, hogy minden esetben elérik a büntetőjogi fenyegetettség szintjét. Az idők során ugyanakkor mégis szükségessé vált törvényi szintű szabályozás és védelem, ennek megfelelően került be a büntető törvénykönyvbe a kapcsolati erőszak tényállása,¹² mely kifejezetten a családon belüli erőszak jegyeit magán hordozva szankcionálja a hozzátartozók, illetőleg együtt élők közötti erőszakos, emberi méltóságot sértő magatartásokat. Álláspontom szerint azonban nem érdemes ragaszkodni újabb, a családon belüli erőszakkal szemben fellépő tényállás Btk.-ba történő beemeléséhez, mivel ez önmagában a büntetőeljárás szabályokra nem lesz hatással, és emiatt nem biztos, hogy közelebb visz a probléma valódi megoldásához. Lehetőség van ugyanis arra, hogy a családon belüli erőszak sértettje tanúvallomást tegyen a nyomozás során, majd a tárgyaláson a hozzátartozói minősége okán relatív tanúvallomás megtagadási jogával élve már ne tegyen vallomást. Ezzel a korábban tett vallomását negligálja, és nem lehet azt felhasználni, így irreleváns, hogy az adott büntetőeljárás testi sértés vagy éppen egy új, kifejezetten a családon belüli erőszakot szankcionáló tényállás miatt indult. Ezen eljárási szabály áttörése esetén – azaz ha a terhelte vonatkozó szabályozáshoz hasonlóan a vallomás megtagadása előtt tett tanúvallomása is felhasználható lenne – olyan pluszbizonyítékhoz jutna a bíróság, amelyet tulajdonképpen a vallomástételi akadályok megkerülésével, figyelmen kívül hagyásával szerezne meg, erre tekintettel azt mondhatjuk, hogy a hatályos büntetőeljárás szabályozás helytállóan tekinthető.

¹⁰ T/9837. számú törvényjavaslat a családon belüli erőszak miatt alkalmazható távollattartásról, 2004. április (a továbbiakban: Törvényjavaslat).

¹¹ Törvényjavaslat indokolás 1. pont.

¹² 2012. évi C törvény a Büntető Törvénykönyvről 212/A §.

A törvényjavaslat a ma hatályos rendszerünkkel azonos szemlélettel kétféle távoltartásról rendelkezett. Az egyik az ideiglenes távoltartó határozat, amely közigazgatási határozat, s meghozatala a rendőrség hatáskörébe tartozik. A határozat alapján a bántalmazó köteles magát távol tartani a bántalmazottól, a határozatban megjelölt más személytől, illetve e személy vagy személyek lakóhelyétől, tartózkodási helyétől, munkahelyétől, oktatási intézményétől. Köteles a közösen használt lakást a használat jogcímétől függetlenül elhagyni, azonban ez a fennálló tartási vagy közös lakás fenntartására vonatkozó fizetési kötelezettségét nem érinti. Időtartamát legalább öt, legfeljebb tíz napban állapította meg a javaslat, amely kérelemre vagy hivatalból meghosszabbítható, ha a bántalmazó magatartása vagy életvitele alapján, a családon belüli erőszak folytatásának veszélye megalapozottan feltehető. A meghosszabbított időtartam sem haladhatta volna meg azonban a húsz napot. Láthatjuk, hogy a rendőrség határozata – ellentétben a hatályos ideiglenes megelőző távoltartásra vonatkozó szabályokkal – jogcímre tekintet nélkül utasította volna ki a bántalmazót, akinek önerejéből kellett volna megoldani a legalább öt-, legfeljebb húsznapos lakhatását. Hasonlóan a jelenlegi szabályokhoz, a javaslat is lehetőséget biztosított volna a rendőrség határozatának bírói felülvizsgálatára, azonban összességében – főként az időtartamát tekintve – szigorúbb szabályokat vezetett volna be, mint amelyek napjainkban vonatkoznak a rendőrség által elrendelhető távoltartásra.

A törvényjavaslat kiemelkedő érdeme továbbá, hogy az ebben megtalálható másik távoltartás kezdeményezésének lehetőségét egyedülálló és helyeseltető módon mindkét területen, a polgári és a büntetőeljárásban is megnyitotta. Komplexen igyekezett a jogintézmény magyar jogba történő integrálására, nem pedig elszigetelten, idegen elemként csak büntetőeljárásbeli kényszerintézkedésként elhelyezni. Közös szabály, hogy a bíróság mindkét eljárásban ugyanazon tilalmakat írhatja elő, mint amelyeket a rendőrség, azonban nem tilthatja el a bántalmazót a munkavégzésének, tanulmányainak helyétől, illetőleg rendszeresen látogatott oktatási intézményétől sem. Ez ésszerű korlátozásnak tűnik, hiszen ha a bántalmazó és a bántalmazott egymás közelében dolgozik vagy tanul, akkor a távoltartó határozat egyébként sem oldja meg a problémát, így a korlátozás alá eső alapjogokra is tekintettel lehetőséget sem ad a törvényjavaslat arra, hogy a bántalmazó a mindennapi életvitelét ne folytathassa a megszokott módon. A végrehajtást és annak ellenőrzését segítő, a későbbi javaslatokhoz képest is egyedülálló eleme volt e javaslatnak, hogy amennyiben a bíróság elrendeli a távoltartást, úgy a bántalmazó köteles a határozat közlésétől számított három napon belül bejelenteni a rendőrségen az új, távoltartással nem érintett lakcímét. Mindez nemcsak a bántalmazott nyugalmát és a hatóság ellenőrzési lehetőségét biztosította, hanem azt is, hogy a távoltartott a későbbiekben könnyebben idézhető legyen. További előremutató elem volt a távoltartás időtartama: a bíróság legfeljebb hat hónapban állapíthatta meg a távoltartást, amelyet három hónappal meghosszabbíthatott, amennyiben az eljárás még jogerősen nem fejeződött be. Ez az időtartam és a jogerős befejezés érdekében elrendelhető hosszabbítás sokkal inkább biztosíthatta volna a bántalmazottak számára a megnyugtató védelem lehetőségét, különös tekintettel a jogerő megváltoztathatatlanságot jelentő és lezáró hatására.¹³

¹³ ELEK Balázs: *A jogerő a büntetőeljárásban*, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Büntető Eljárásjogi Tanszéke, Debrecen, 2012, 89.

A hatékony védelem lehetőségét megteremteni igyekvő törvényjavaslat számos kritikát kapott. A civilszervezetek a biztosítandó védelem mértékét kifogásolták, az ideiglenes távollattartó határozat tartamát minimum tíz, maximum harminc napra kívánták felemelni, s javasolták azt is, hogy az ideiglenes távollattartó határozat maradjon hatályban a távollattartó határozat meghozatalára irányuló bírósági eljárás tartama alatt. Tehát az időtartam felemelése mellett a rendszeren átívelő védelem megteremtése érdekében a pillérek közötti kapcsolódási pontokat kívánták kialakítani. Az országgyűlési vita során elsősorban alkotmányossági aggályok merültek fel, hiszen a tulajdonjogra való tekintet nélkül lehetett volna elrendelni a távollattartást, s emellett nem biztos, hogy megoldott a távollattartott személy lakhatása. Megfogalmazódott a kritikusok részéről az is, hogy a rendőrségnek túl széles hatáskört biztosított a javaslat, hiszen akár megfelelő bizonyítottság nélkül meghozhatta volna a határozatot, valamint hogy a jogintézmény visszaélészerű felhasználása egy majdani válás során a kedvezőbb feltételek kiharcolásához nyújthatna segítséget.¹⁴

A törvényjavaslat végül visszavonásra került, s az új előterjesztés teljesen más koncepciót követve vezetett el a távollattartás magyar jogba történő beemeléséhez. Az előterjesztés már nem kívánta meghatározni a családon belüli erőszak fogalmát, abból a megfontolásból, hogy a hatályos jogban kimerítően megtalálhatóak azok a tényállások, amelyek alá beilleszthetőek a családon belüli erőszak elkövetési magatartásai. Nem törekedett az áldozatok biztonságának garantálására a veszélyeztető esemény bekövetkeztétől, hanem csupán a már megindult büntető- vagy szabálysértési eljárásban tette lehetővé a távollattartás mint kényszerintézkedés elrendelését. Eszerint tehát amennyiben nem indul büntető- vagy szabálysértési eljárás, úgy az állam nem biztosítja a nemzetközi ajánlások által is megkívánt védelmet az áldozatok számára.

E koncepció azért is aggályos, mert éppen ezzel egy időben fogalmazta meg a CEDAW Bizottság a véleményét T. A. Magyarországgal szemben benyújtott panaszával kapcsolatban, kifejtve, hogy a nők emberi jogait az életre és a testi és lelki épségre semmilyen egyéb jog, így többek között sem a tulajdonhoz, sem a magánélethez való jog nem bírálhatja felül, továbbá emlékeztetett arra, hogy korábban már felhívta a magyar állam figyelmét a családon belüli erőszakra vonatkozó speciális törvény megalkotásának szükségességére.¹⁵

2006-ban tehát, az előzőekben bemutatott törvényjavaslattól merőben eltérő koncepció alapján, a távollattartás először kényszerintézkedésként kapott helyet a büntetőeljárásban, az előzetes letartóztatás alternatívájaként. Már a hatálybalépésének első évében világossá vált, az addigi tapasztalatok alapján, hogy kizárólag kényszerintézkedésként a távollattartás nem váltja be a hozzá fűzött reményeket, hiszen egyáltalán nem nyújt gyors és hathatós segítséget az áldozatoknak.¹⁶ Nem elegen-

¹⁴ GILÁNYI Eszter: Távollattartás – nemzetközi ajánlások és a magyar helyzet. In Farkas Ákos–Nagy Anita–Róth Erika–Sántha Ferenc–Váradi Erika (szerk.): *Tanulmányok Dr. Dr. H. C. Horváth Tibor professor emeritus 80. születésnapja tiszteletére*, Bűnügyi Tudományi Közlemények, Miskolc, Bíbor, 2007, 314–315.

¹⁵ GILÁNYI: i. m., 317.

¹⁶ DUDÁS Attiláné KORINEK Beáta Zsófia: A távollattartás, gyermekbántalmazás családjogi vonatkozásai. In Csöndes Mónika–Nemessányi Zoltán (szerk.): *Merre tart a magyar civilisztikai jogalkotás a XXI. század elején?*, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Pécs, 2010, 15.

dő, hogy a büntetőeljárás folyamatban van – amely az arra okot adó cselekményhez képest időben jóval később zajlik –, hanem a távoltartás elrendeléséhez szükséges a megalapozott gyanú közlése is,¹⁷ hiszen kizárólag a terhelttel szemben elrendelhető kényszerintézkedésről van szó. Az általam vizsgált ügyek¹⁸ mintegy egynegyedénél azért utasította el a nyomozási bíró a távoltartás elrendelésére irányuló indítványt, mert az, akivel szemben indítványozták, az ülés időpontjában még nem volt terhelti pozícióban, ezért az indítvány időelőttiisége miatt megalapozatlannak minősült, s azt el kellett utasítani. Amennyiben a jogalkotó valóban a családon belüli erőszakkal szemben kívánt volna hatékony jogintézményt alkotni, akkor annak még a megfélemlített állapotban lévő sértett számára is könnyen elérhetőnek, gyorsnak és hatékonynak kellene lennie, és nem tehető attól függővé a segítségnyújtás, hogy a nyomozási bíró ülése időpontjában megtörtént-e már a gyanúsítás közlése, vagy erre még várni kell.

Az alkalmazási feltételeiből is kitűnik, hogy kényszerintézkedésként az elsődleges célja a bizonyítás sikerességének védelme, és nem a családon belüli erőszak jelenlétére fókuszálva igyekszik az áldozatokat megóvni a további atrocitásoktól. Távoltartás a szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény megalapozott gyanúja esetén – feltéve, hogy a távoltartással elérni kívánt célok ezzel biztosíthatók – akkor rendelhető el, ha a terhelt előzetes letartóztatásának elrendelése nem szükséges, de – különösen a bűncselekmény jellegére, a terheltnek az eljárás előtt és az eljárás során tanúsított magatartására, valamint a terhelt és a sértett viszonyára tekintettel – megalapozottan feltehető, hogy a lakókörnyezetben hagyása esetén a sértett tanú befolyásolásával¹⁹ vagy megfélemlítésével megghiúsítaná, megnehezítené vagy veszélyeztetné a bizonyítást, illetve a megkísérelt vagy előkészített bűncselekményt véghezvinné, vagy a sértett sérelmére újabb, szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekményt követne el.²⁰ Időtartama kezdetben tíztől harminc, majd egy korai módosítást követően tíztől hatvan napig terjedhet, azonban a büntetőeljárások átlagos időtartamát tekintve még a maximuma is rendkívül rövidnek mondható. Amennyiben távoltartás van hatályban, úgy soron kívül kell lefolytatni az eljárást,²¹ azonban még így sem remélhetnek a sértettek az eljárás teljes tartama alatti védelmet.

2009-ig a távoltartás csak akkor jöhetett szóba, amikor már folyamatban volt a büntetőeljárás, és kényszerintézkedésként sem az időtartama, sem pedig a végrehajtási módja nem biztosította a sértett számára a hosszú és megbízható védelem reményét. A bíróság megjelöli a határozatában, hogy a terhelt pontosan kitől és milyen területtől, épülettől köteles magát távol tartani, és a közvetlen, valamint a közvetett kapcsolatfelvételtől tartózkodni, azonban a végrehajtását törvényben rögzített módon nem ellenőrzik, csupán lehetőség a bíróság számára a jelentkezési kötelezettség előírása a nyomozó hatóságnál, amit célszerű nagy gyakorisággal előírni, s

¹⁷ MATUSIK Tamás: A büntetőeljárás távoltartás szabályozásának jogalkalmazásbeli problémái, *Belügyi Szemle* (2013) 9., 13–14.

¹⁸ Budai Központi Kerületi Bíróságon végzett kutatás a 2013-ban és 2014 szeptemberéig jogerősen lezárt 60 ügyben.

¹⁹ ELEK Balázs: *A vallomás befolyásolása a büntetőeljárásban*, TKK, Debrecen, 2008, 35 és köv.

²⁰ Be. 138/A § (2) bekezdés.

²¹ Be. 64/A § (1) bekezdés d) pont.

ez talán az előírt szabályok követésére ösztönözheti a terheltet.²² A megszegésének szankciója sem olyan biztos, hogy minden helyzetben visszatartana egy elszánt terheltet.

A jogalkotó is világosan látta, hogy megkerülhetetlen a hiányosságok pótlása, így született meg a hozzátartozók közötti erőszak miatt alkalmazható távollattartásról szóló törvény. Bevezette a rendőrség által 72 órára elrendelhető ideiglenes megelőző távollattartást, és a bíróság által nemperes eljárásban kezdetben harminc, majd hatvan napra²³ elrendelhető megelőző távollattartást, melyek már hatékonyabb segítséget jelenthetnek akár a sértettnek is, hiszen ezek már egyszerűbben hozzáférhetőek, mivel nem szükséges hozzá a folyamatban lévő büntetőeljárás és a megalapozott gyanú közlése. Ugyanakkor e jogintézmények is számos anomáliával rendelkeznek, ami a gyakorlati alkalmazásuk sikerességét csökkenti.²⁴

2. A távollattartás jelene

Hazánk 2004. május 1. óta az Európai Unió tagja, aminek az egyik hozadéka, hogy mind a jogalkotás, mind pedig a jogalkalmazás során alkalmazkodnunk kell az Unió által megteremtett, folyamatosan változó, bővülő jogi környezethez. E jogterület koncepcionális módosításait a Lisszaboni Szerződés tartalmazza, mely a 2007. december 13-i aláírását követően 2009. december 1-jén lépett hatályba. Ennek hatására megszűnt az Európai Unió pilléres rendszere és a működése egységes keretet kapott. A Szerződés a bűnügyi együttműködés meghatározó elvévé emelte a kölcsönös elismerést,²⁵ mely szerint „[a]z Unióban a büntetőügyekben folytatott igazságügyi együttműködés a büntetőügyekben hozott bírósági ítéletek és határozatok kölcsönös elismerésének elvén alapul, és magában foglalja a tagállamok törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezéseinek közelítését a (2) bekezdésben és a 83. cikkben említett területeken”.²⁶ Ez tehát azt jelenti, hogy az Európai Unió tagállamai egymás meghatározott jogi aktusait minden további eljárás és elismerő aktus nélkül érvényesnek és egyben végrehajthatónak tekintik. Célként került megjelölésre többek között – melynek elérése érdekében az Európai Parlament és a Tanács intézkedéseket állapít meg – a bírósági ítéletek és határozatok minden formájának

²² CZINE Ágnes: Új kényszerintézkedésünk: a távollattartás. In Gál István László–Hornják Szabolcs (szerk.): *Tanulmányok Dr. Földvári József professzor 80. születésnapja tiszteletére*, Kódex, Pécs, 2006, 29.

²³ Az egyes törvényeknek az új Polgári Törvénykönyv hatálybalépésével összefüggő módosításáról szóló 2013. CCLII. törvény 120. § (5) bekezdése módosította az eredeti, 30 napra történő elrendelést 60 napra.

²⁴ Lásd bővebben TÓTH Andrea Noémi: A távollattartás anomáliáinak polgári jogi vetületei, *Jogelméleti Szemle*, (2013) 2., 168–177. <http://jesz.ajk.elte.hu/toth54.pdf> (2015. 02. 20.); GERÉBY Zsuzsanna: A hozzátartozók közötti erőszak miatt alkalmazható távollattartásról, avagy egy jogszabály „sötét oldala” bírói szemszögből, *Családi Jog* (2010) 4., 7–10; SZABÓ Károly: Néhány gondolat a megelőző távollattartásról, *Magyar Jog* (2012) 7., 436–438; HITSEY Edina: Glosszák a hozzátartozók közötti erőszak miatt alkalmazható távollattartásról szóló 2009. évi LXXII. törvény margójára, avagy Mátyás király és a székely ember lánya, *Kriminológiai Közlemények*, 67., Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest, 2010, 43–49; OCSKÓ Katalin A távollattartásról, *Kriminológiai Közlemények*, 67., Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest, 2010, 50–52.

²⁵ FARKAS Ákos–RÓTH Erika: *A büntetőeljárás*, Budapest, Complex, 2012, 75.

²⁶ EUMSZ 82. cikk (1) bekezdése.

kölcsönös elismerését biztosító szabályok és eljárások megállapítása, valamint a tagállamok közötti együttműködés megkönnyítése a büntetőeljárás, illetve a végrehajtás során. A Szerződés szabályozási minimumok²⁷ megállapítását is célul tűzte ki, többek között a bizonyítékok kölcsönös elfogadásáról, a büntetőeljárásban résztvevő személyek és a sértettek jogairól. Nem is meglepő ezen előzmények tükrében a témánk szempontjából releváns két irányelv és egy rendelet megszületése.

A 2011/99/EU irányelv²⁸ rendes jogalkotási eljárás keretében került elfogadásra tizenkét állam – köztük Magyarország – kezdeményezésére, és a tagállamoknak 2015. január 11-ig kellett jogrendjükbe átültetni. Hazánkban ez megtörtént, az Európai Unió tagállamaival folytatott bűnügyi együttműködésről szóló törvény²⁹ tartalmazza az európai védelmi határozat végrehajtásáról szóló, jogsegélyhez kapcsolódó szabályokat.

Az irányelv előzményként említi meg a kölcsönös együttműködést, a stockholmi programot, a nők elleni erőszak felszámolásáról szóló 2009. november 26-i európai parlamenti állásfoglalást és a Tanács 2011. június 10-i állásfoglalását, amelyben célként tűzték ki egy olyan együttműködési mechanizmus kialakítását, amely a bűncselekmények áldozatainak védelmével kapcsolatos határozatok kölcsönös elismerését biztosítja. Az irányelv a természetes személyeknek nyújtott védelem fenntartását kívánja meg bármely más tagállamban, ahová elutazott vagy elutazik, így meghatározza azokat a szabályokat, amelyek alapján a kibocsátó tagállam (az a tagállam, amelynek joga alapján elfogadták a védelmi intézkedést) és a végrehajtó tagállam (a másik tagállam, ahol a védett személy lakni vagy tartózkodni kíván) közötti elismerésre irányuló együttműködés alapul. Természetesen az eltérő jogi hagyományok miatt lehetséges, hogy más-más hatóságok – akár nem is büntetőbíróságok – járnak el és bocsátanak ki védelmi intézkedést az egyes tagállamokban, hiszen az irányelv nem kötelezi őket a nemzeti rendszereik módosítására vagy egy számukra új büntetőjogi rendszer bevezetésére, a védelmi intézkedés elfogadása céljából. Azonban az belátható, hogy amennyiben a tagállamok meg akarnak felelni az irányelvnek, és a kölcsönös elismerés alapelveinek, úgy ki kell alakítaniuk a védelmi intézkedés jogi háttérét. Azt mondhatjuk, hogy hazánkban a jogi háttér, számos módosítást követően, megfelelő az irányelv átültetéséhez, azonban meg kell jegyeznünk, hogy már egy tíz éve működő, bejáratott rendszerbe épülhetett volna be az európai védelmi határozat, amennyiben a fentebb elemzett, 2004-es törvényjavaslatot elfogadták volna, és a távoltartást nem előbb kényszerintézkedésként, majd pedig egy külön törvényben új jogintézményként emelte volna be a jogalkotó a magyar jogrendbe.

²⁷ „Amilyen mértékben az a több államra kiterjedő vonatkozású büntetőügyekben a bírósági ítéletek és határozatok kölcsönös elismerésének, valamint a rendőrségi és igazságügyi együttműködésnek a megkönnyítése érdekében szükséges, az Európai Parlament és a Tanács rendes jogalkotási eljárás keretében elfogadott irányelvekben szabályozási minimumokat állapíthat meg. E szabályoknak figyelembe kell venniük a tagállamok jogi hagyományai és jogrendszerei közötti különbségeket”. EUMSZ 82. cikk (2) bekezdés.

²⁸ Az Európai Parlament és a Tanács 2011/99/EU irányelve az európai védelmi határozatról (2011. december 13.) HL L 338/2. 2011. 12. 21.

²⁹ A 2012. évi CLXXX. törvény az Európai Unió tagállamaival folytatott bűnügyi együttműködésről, kiegészül a XI/A fejezettel, az európai védelmi határozat végrehajtására irányuló jogsegélyről.

Fontos, hogy az irányelv olyan védelmi intézkedésekre vonatkozik, amelyeknek kifejezett célja egy személynek valamely más személy olyan bűncselekményével szembeni védelme, amely az adott személy életét, testi és lelki épségét és nemi integritását vagy méltóságát és személyes szabadságát bármilyen módon veszélyeztetheti, továbbá amely intézkedések bűncselekmények ismételt elkövetésének megelőzésére vagy a korábbi bűncselekmények következményeinek enyhítésére irányulnak. A tagállamok azonban nem kötelesek európai védelmi határozatot kibocsátani olyan büntetőjogi intézkedés alapján, amely nem kifejezetten egy személy védelmét, hanem elsődlegesen valamilyen egyéb célt – például az elkövető társadalmi rehabilitációját – szolgálja. Nem lehet alkalmazni az irányelvet továbbá tanúvédelem céljából elfogadott intézkedések elismerésére sem, azonban meg kell jegyeznünk, hogy nem kizárt, hogy a távollattás tanúvédelmi funkciót is betöltsön,³⁰ de kizárólag erre alapozva nem kérhető az európai védelmi határozat kibocsátása. Az irányelvet kizárólag a büntetőügyekben elfogadott védelmi intézkedésekre kell alkalmazni, így nem vonatkozik a polgári ügyekben elfogadott védelmi intézkedésekre. Az irányelvvel összhangban történő végrehajthatóságnak nem feltétele, hogy előzőleg bíróság jogerős határozata mondja ki a bűnösséget, azaz hazánkat tekintve a Be. és a Hke. tv. alapján hozott távollattó határozat is megfelel a követelményeknek. Nincs jelentősége annak sem, hogy a büntetőügyben kibocsátott védelmi intézkedést valamely polgári, közigazgatási vagy büntetőhatóság fogadta-e el. Nem kötelezi az irányelv a tagállamokat büntetőügyekben kibocsátható védelmi intézkedések megteremtésére, azaz nem mondhatjuk, hogy az irányelv hatására lesz minden tagállamban büntetőeljárás távollattás, azonban az elismerés gördülékenyebb menete érdekében célszerű ezt kialakítaniuk.

Az irányelv alapvető rendelkezései között fogalmazza meg a gyorsaságot, a védett személynek és képviselőjének tájékoztatását, továbbá az áldozatok, különösen a kiszolgáltatottak és fogyatékkal élők szükségleteinek figyelembevételét és a tagállamok hatóságai közötti rugalmas együttműködés követelményét is.

Az európai védelmi határozat értelmében a végrehajtó tagállam illetékes hatósága elfogadja a kibocsátó állam által hozott védelmi intézkedés létezését és érvényességét, az abban ismertetett tényállást, és egyetért azzal, hogy védelmet kell nyújtania, és azt a nemzeti jogával összhangban fenn kell tartania. Az európai védelmi határozat hazai elismerésének feltétele, hogy immár az Európai Unió tagállamaival folytatott együttműködésről szóló törvény mellékleteként megtalálható formanyomtatványt a tagállami hatóság magyar nyelven a bíróságnak vagy az ügyésznek megküldje, és a védett személy lakóhelye vagy tartózkodási helye Magyarországon legyen, vagy a védett személy Magyarországon kíván lakni, illetve tartózkodni. Az európai védelmi határozat kézhezvétele után a haladéktalan döntés az ügyész vagy a bíróság hatáskörébe tartozik. A törvény bírósági döntés esetén az illetékességet a védett személy lakóhelye vagy tartózkodási helye szerint illetékes törvényszék székhelyén működő járásbíróságra, Budapesten a Budai Központi Kerületi Bíróságra telepíti. Amennyiben a védett személy Magyarországon lakóhellyel vagy tartózkodási hellyel még nem rendelkezik, de a későbbiekben Magyarországon kíván lakni,

³⁰ SZABÓ Krisztián: *Tanúvédelem a magyar büntetőeljáráásban*, HVG-ORAC, Budapest, 2012, 252.

akkor is a Budai Központi Kerületi Bíróság az illetékes. Ügyészi döntés esetén a törvény az említett bírói fórumoknak megfeleltethető ügyész illetékességét állapítja meg. Bármelyik hatóság is hozza a döntést, ezt mindig indokolt határozattal teszi, melyről haladéktalanul tájékoztatja a veszélyeztető személyt, a védett személyt és a tagállami hatóságot. Európai védelmi határozat csak akkor bocsátható ki, ha a kibocsátó államban korábban olyan védelmi intézkedést írtak elő, amely legalább egyet tartalmaz a következő előírások közül: tilalom arra vonatkozóan, hogy az érintett személy belépjen bizonyos helyekre, helységekre vagy meghatározott területekre, ahol a védett személy tartózkodik, vagy amelyeket látogat. További elem lehet a védett személlyel való, bármely formában történő érintkezés tilalma vagy szabályozása, beleértve a telefonon, elektronikus vagy hagyományos levélben, telefaxon vagy egyéb eszközök révén történő érintkezést is; vagy tilalom, vagy szabályozás arra vonatkozóan, hogy az érintett személy előre meghatározott távolságon belül megközelítse a védett személyt. Tekintettel a tagállamok eltérő jogi hagyományaira, a végrehajtó tagállamnak nem kell minden esetben ugyanazt a védelmi intézkedést meghoznia, mint amit a kibocsátó tagállam elfogadott, hanem mérlegelési jogkörében bármilyen olyan intézkedést elfogadhat, amelyet hasonló esetben a védelem fenntartása céljából a nemzeti joga szerint megfelelőnek és célszerűnek tartana. Amennyiben a kibocsátó állam visszavonja az európai védelmi határozatot, akkor a végrehajtó államnak is meg kell szüntetnie a védelmet, de azt nem tiltja semmi, hogy a saját nemzeti jogával összhangban, önállóan intézkedéseket tegyen a védelem fenntartása céljából. Mivel ezen irányelv hatálya olyan esetekre terjed ki, amelyekben a védett személy elutazik egy másik tagállamba, a végrehajtó állam az európai védelmi határozat kibocsátása vagy végrehajtása révén nem kap hatáskört a veszélyeztető személlyel szemben kiszabott fő-, felfüggesztett, alternatív, feltételes vagy mellékbüntetésekre, vagy biztonsági intézkedésekre vonatkozóan, ha a veszélyeztető személy továbbra is a védelmi intézkedést elfogadó államban lakik. A hatóságok rugalmasságát és együttműködését követeli meg az irányelv a határozat megsértése esetén is, ugyanis a végrehajtó tagállamnak értesítenie kell erről a kibocsátó tagállam illetékes hatóságát. Ez utóbbi haladéktalanul dönthet a szankcionálásról, de emellett a végrehajtó tagállam is kiszabhat szankciót az európai védelmi határozat megsértése miatt. A kölcsönös elismerés elvének szellemében a tagállamoknak ösztönözniük kell a hatóságok közötti közvetlen kapcsolatfelvételt, a bírák, ügyészek, rendőrök és igazságügyi alkalmazottak számára megfelelő képzés nyújtását, és oktató és felvilágosító kampányokba kell integrálni a témában megszerzett információkat.

A polgári ügyekben hozott védelmi intézkedések kölcsönös elismerésére az Európai Parlament és a Tanács rendelete vonatkozik,³¹ melyet a büntetőügyekben hozott védelmi intézkedésről szóló irányelvhez hasonlóan szintén 2015. január 11-től kell alkalmazni, ennek megfelelően módosult³² a Hke. tv. is, s így teljesedik ki a védett személyek számára nyújtható, országhatáron átívelő védelem. A bántalmazott fo-

³¹ Az Európai Parlament és a Tanács 606/2013/EU rendelete (2013. június 12.) a polgári ügyekben hozott védelmi intézkedések kölcsönös elismeréséről, HL L 181/4. 2013. 06. 29.

³² 2014. évi LXXIII. törvény egyes igazságügyi és magánjogi tárgyú törvények módosításáról 6. §.

galmába ezután bele kell érteni a rendelet által használt védett személy fogalmát, és ahol eddig csak távollattó határozatot említett a törvény, ott kiegészült a védelmi tanúsítvánnyal. További módosulás, hogy a rendeletben meghatározott védelmi tanúsítványt – amelyre a védett személy hivatkozhat a megkeresett tagállam hatóságai előtt – az ideiglenes megelőző távollattás esetén a rendőrség, a megelőző távollattásnál pedig a bíróság állítja ki. Amennyiben más tagállamban hozott védelmi intézkedést kívánnak Magyarországon elismertetni, úgy arról a bíróság dönt, s az összes feltétel fennállta esetén az elismerni kért intézkedés időtartamára, de legfeljebb tizenkét hónapra elrendeli a megelőző távollattást. Lehetőség van a védelmi határozat módosítására, felfüggesztésére vagy visszavonására is, amennyiben ezt a kibocsátó tagállamban megtették.

Összességében, a vonatkozó magyar jogszabályokat áttekintve láthatjuk, hogy létrejött mind az irányelv maradéktalan átültetésének, mind pedig a rendelet alkalmazásának a jogi háttere, azonban hazánk számára problémát jelenthet, hogy az irányelv értelmében törekedni kell azon védelmi szint biztosítására, amelyet a védett személy a kibocsátó államban kapott, illetőleg kapott volna. Amennyiben az egy fejlettebb háttér-intézményrendszerrel rendelkező tagállam – például az osztrák rendszer – védelmi szintjét jelenti, úgy nem biztos, hogy ennek maradéktalanul eleget tudunk tenni.

További követelményeket állít a magyar jogrendszer elé e területen is a bűncselekmények áldozatainak jogaira, támogatására és védelmére vonatkozó minimumszabályok megállapításáról szóló irányelv,³³ amely alapvető rendelkezései között rögzíti, hogy a tagállamokban *„rendelkezésre kell állnia olyan intézkedéseknek, amelyek alkalmasak az áldozatok és családtagjaik biztonságának és méltóságának a másodlagos és az ismételt áldozattá válással, megfélemlítéssel, valamint a megtorlással szembeni megvédésére, mint amilyenek például az ideiglenes intézkedések vagy a védelmi és távollattó határozatok”*.³⁴ Az ilyen intézkedéseket minden esetben az egyéni szükségleteknek megfelelően – így különösen az áldozat személyes jellemzőire, a bűncselekmény típusára, természetére és annak körülményeire tekintettel – az áldozat kívánságát figyelembe véve kell meghatározni. Az irányelv célja többek között az áldozatok megfelelő tájékoztatása, támogatása és védelme. Ennek keretében a tagállamok biztosítják a hatóságokkal való első kapcsolatfelvételtől kezdve az áldozat számára a tájékoztatást, hogy élhessen többek között a védelemben részesülés jogával, így fel kell őt világosítani annak módjáról, feltételeiről és a lehetséges védelmi intézkedésekről. Az irányelv alapján szintén biztosítják a tagállamok, hogy az áldozatok az áldozatsegítő szolgálatokhoz fordulhassanak, s ez a rendelkezés kiváló alapot adhat hazánk számára a távollattás végrehajtását is elősegítő áldozatsegítő intervenciók központok kiépítésére. Mindezen rendelkezések átültetésére az irányelv 2015. november 15-ét szabta határidőül.

³³ Az Európai Parlament és a Tanács 2012/29/EU irányelve (2012. október 25.) a bűncselekmények áldozatainak jogaira, támogatására és védelmére vonatkozó minimumszabályok megállapításáról és a 2001/220/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról, HL 315/57 2012.11.14.

³⁴ Uo. (52).

3. A távoltartás jövőjére vonatkozó javaslatok

Mivel a távoltartás a magyar jogrendbe először kényszerintézkedésként került beemelésre az előzetes letartóztatás alternatívájaként, s elrendelésének indokai is ahhoz hasonlítanak, ezért véleményem szerint indokolt lenne kényszerintézkedésként az időtartamát, az elrendelését és a meghosszabbítását is az előzetes letartóztatáshoz igazítani. Ahhoz hasonlóan tehát az időtartama maximum hatvan nap helyett az első fokú bíróság ügydöntő határozatának kihirdetéséig tartson, s ebben a határozatban kelljen erről a kényszerintézkedésről külön rendelkezni. Az előzetes letartóztatáshoz hasonló szabályozása esetén tehát a távoltartással kapcsolatban úgy is dönthetne a bíróság, hogy amennyiben végrehajtandó szabadságvesztésre ítélnék a terheltet, akkor annak tartamát a büntetés végrehajtásának megkezdéséig meghosszabbítja. Az időtartam ilyen fokú növelése azonban a távoltartás végrehajtásának megoldatlanságához vezet el, ugyanis nincs törvényi szinten megnyugtató módon rendezve, hogy hová menjen a távoltartás hatálya alatt álló személy. Ezért sem tekinthetjük a távoltartást az előzetes letartóztatás valódi alternatívájának, ugyanis ez utóbbinál a végrehajtás helye a büntetés-végrehajtási intézet, mely minden körülmények között fogadja a határozat hatálya alatt állót, akár hosszú évekre is. A távoltartásnál nem áll fenn ez a helyzet, ezért nem lehet jelenleg az időtartama hosszabb, ugyanis a vonatkozó alapjogok hosszabb tartamú korlátozás esetén aránytalan sérelmet szenvednének, ami egy jogállamban nem megengedhető. Ennek megoldása lenne a megfelelő háttér-intézményrendszer kidolgozásával rendezni, hogy hová menjen a távoltartott, s nemcsak a sértettek számára kellene krízisközpontokat, hanem a határozat hatálya alatt állók számára is kellene menedékházakat létesíteni, ahol eltölthetik mindennapjaikat a határozat hatálya alatt. Megoldás lehetne még nagyobb rendőrségi kapacitás és anyagi feltételek fennállása esetén elektronikus megfigyelő eszköznek lábra vagy csuklóra helyezése, melyek segítségével a távoltartott mindennemű helyváltoztatása nyomon követhető lenne, azonban nem biztos, hogy a véletlenül előforduló találkozásokat a rendszer pusztán a leadott jelek alapján nem tekintené a határozat szándékos megszegésének.

Nemcsak a távoltartás végrehajtása, hanem az új sértetti jogokról szóló irányelv megfelelő implementálása érdekében is meg kellene alkotni azon háttér-intézményrendszert, amely a másik, sértetti oldalon állóknak nyújtana a lehető legszélesebb körű, mind fizikai, mind jogi segítséget. Szélsőséges esetekre felkészülve a lakhatási lehetőség biztosítását is meg kellene teremteni, hiszen nem biztos, hogy a távoltartó határozat ellenére a bántalmazó élni hagyja a sértettet a korábbi otthonában. Előfordulhat, hogy a határozat mellett is menekülnie kell a sértettnek, adott esetben akár gyerekekkel együtt, s fontos, hogy ne az anyaotthonok túltelített világának kiszolgáltatva tegye ezt e speciális helyzetben.

Amennyiben a jogalkotó valóban az előzetes letartóztatás egyik alternatíváját (is) látja a távoltartásban, akkor szintén ahhoz hasonlóan indokolt lenne a távoltartás idejének beszámítása az elsőfokú bíróság ítéletébe, ahogy az előzetes letartóztatás és a házi őrizet esetében ez jelenleg működik. Semmi nem indokolja az alternatívák közötti ilyenfajta különbségtételt. Ennek szellemében az új Be. módot adhatna a kártalanításra is, ahogyan az az előzetes letartóztatásnál lehetséges a felmentő

ítélet esetén.³⁵ Nem zárható ki még a legalaposabb hatósági és bírói munka esetén sem, hogy a távollattartás elrendelése utóbb visszatekintve indokolatlannak minősül, s így a hatálya alatt állt személyt megilleti a kártalanítás az alapjogai gyakorlásában ért korlátozások miatt.

Véleményem szerint a jogintézmény működését sokkal hatékonyabbá tenné, ha a távollattartás jogintézményének logikája az anyagi jogba is beemelésre kerülne. Azaz a Btk.-ba szankcióként is be lehetne illeszteni a távollattartást egyes bűncselekményeknél – elsősorban olyanoknál, ahol fontos az elkövető kiléte és személyes viszonya a sértetthez –, így például a zaklatásnál vagy a testi sértés olyan esetében, amely már hosszabb időn át tartó haragos viszony kicsúcsosodásaként történt, továbbá egyes szexuális bűncselekmények esetén. Amennyiben nem végrehajtandó szabadságvesztésre ítélik a terheltet, abban az esetben büntetésként lehetne kiszabni számára bizonyos személyek vagy helyek megközelítésének tilalmát. Végrehajtandó szabadságvesztést követően pedig például a járművezetéstől eltiltáshoz hasonlóan a büntetés jogerős végrehajtását követően kezdődne a távollattartás időtartama, s az elítélt szabadulásáról és a távollattartás hatálybalépéséről – igazodva az új sértetti jogokat tartalmazó irányelvhez is – a sértettet értesíteni kellene. A távollattartásnak a büntetőjogi jogkövetkezmények körébe történő beillesztése kapcsán is el kell ismerni, hogy a bűnözés mint társadalmi jelenség elleni küzdelemben a büntetőjogi szankcióknak nem lehet elsődleges szerepe, de lemondani róluk semmiképpen sem szabad.³⁶ A lehetséges szankciók nagyobb választéka eleget tehetne annak a követelménynek is, hogy a tényleges szabadságelvonással járó szankciók köre háttérbe szoruljon. A római jogi hagyományokat követő magyar jogrendszerben is helye lehetne, hiszen már az ókori Rómában is létezett az önkéntes száműzetésbe vonulás,³⁷ amelynek keretében a bűnös elhagyta az addigi megszokott környezetét, lakóhelyét, és így büntetlenséget nyerve szabadult meg a büntetőjogi igénytől és hatalomtól.

A bíróság a határozatában előírhatja, hogy a távollattartás hatálya alatt álló személy meghatározott időközönként a távollattartás alapjául szolgáló büntetőeljárást folytató nyomozó hatóságnál jelentkezzen.³⁸ A törvény feltételes módot használ tehát, amennyiben a bíróság nem írja elő, akkor sem történik eljárási szabálysértés. Előfordulhat, hogy a határozat megsértése csak akkor jut a rendőrség tudomására, amikor azt a sértett (vagy a határozatban megjelölt védett személy) jelzi feléjük.³⁹ Ilyen bejelentés hiányában akár a sértett önálló elhatározása, akár pedig a terhelt általi megfélemlítés, fenyegetés hatására, az szankció nélkül marad. Erre is megoldás lenne a házi őrizet ellenőrzésére már hazánkban is alkalmazott elektronikus nyomkövető, amelyet a határozatban megjelölt személy bokájára vagy csuklójára helyezve ellenőrizhetővé válna a helyváltoztatása. Véleményem szerint a távollattartás végrehajtása, annak ellenőrzése szükségképpen visszacsatolást mutat az elrende-

³⁵ RÓTH Erika: *Az elítélés előtti fogvatartás dilemmái*, Osiris, Budapest, 2000, 105.

³⁶ GÁL István László: *Gazdasági büntetőjog közgazdászoknak*, Akadémiai, Budapest, 2007, 55.

³⁷ SÁRY Pál: *Előadások a római büntetőjog köréből*, Miskolci Egyetemi Kiadó, Miskolc, 2011, 50.

³⁸ Be. 138/A § (4) bekezdés.

³⁹ KAPOSSY CENE Magdolna: A távollattartás első két éve a bíróságok gyakorlatában. In *Rendszerbe zárva. Hogyan kezeli az igazsáügyi rendszer a nők és gyerekek elleni férfierőszak jelenségét ma Magyarországon?*, Demax Művek, Budapest, 2009, 121.

lés időtartamának maximálásához: azaz amennyiben megnyugtató módon rendezésre kerülne a távoltartás végrehajtásának pontos szabályrendszere, úgy lehetővé válna a törvényben a távoltartás időtartamának felemelése is.

A bántalmazottak számára nyújtandó hatékony segítség megkívánja a védelmi eszközök tekintetében a rendszerben gondolkodást. Mind az ideiglenes megelőző, mind pedig a megelőző távoltartás időtartama meglehetősen rövid, s a megelőző távoltartásnak nincs semmilyen eljárásjogi szempontból releváns kapcsolódási pontja a kényszerintézkedésként elrendelhető távoltartáshoz, így a folyamatosság és a hosszú távú védelem nem biztosított. Azaz meg kell teremteni a kapcsolatot az ideiglenes megelőző, a megelőző és a kényszerintézkedésként elrendelhető távoltartás között, melyek a büntetőeljárástól függetlenül, többnyire azt megelőzően kerülhetnek szóba. Hasznos lenne mind az ideiglenes megelőző, mind pedig a megelőző távoltartás elrendelése esetén a hatóság tagjának hivatalos észlelése alapján a feljelentés és a büntetőeljárás megindítása, ahol már mód nyílna a távoltartás mint kényszerintézkedés elrendelésének indítványozására. További garanciát jelenthetne a sértettek számára, ha a távoltartó határozatról hivatalból értesítést kapna az illetékes családsegítő szerv. Már a 2004-es törvényjavaslat⁴⁰ is tartalmazta azt, hogy a távoltartó határozatot meg kell küldeni a bántalmazott kérésére, illetve beleegyezésével az illetékes családsegítő szolgálatnak, valamint a gyermekjóléti szolgálatnak, ha a bántalmazott háztartásában kiskorú él. Ez alapján őket huszonnégy órán belül felkeresik, segítő kapcsolatot kezdeményeznek, és a kiskorút veszélyeztető helyzet megszüntetésében intézkednek. Nemcsak a sértettek lelki támogatásában segíthetnek, hanem a kiskorú védelme érdekében olyan további intézkedéseket is kezdeményezhetnek, melyek okára nélkülük nem biztos, hogy fény derülne, sőt akár a határozat végrehajtásának ellenőrzésébe – pusztán egy jelzéssel a rendőrség felé – is besegíthetnek. Ezzel a bántalmazottak folyamatos védelmet élvezhetnének, mindehhez azonban elengedhetetlen a törvényi szabályozás módosítása és a jogalkalmazói fellépés, melyre az új kódex kodifikációja kiváló lehetőséget ad.

A távoltartás végrehajtását könnyítené meg az az egyetlen mondattal beilleszthető módosítás, ha az új Be. átvonná a 2004-es törvényjavaslatban foglaltakat, azaz hogy jelentse be a távoltartott az új lakcímét. Ezzel nemcsak a végrehajtás ellenőrzése és a későbbi idézés válna egyszerűbbé, hanem egy lépést tennénk az új sértetti irányelvnek való megfelelés felé is, mely előírja az áldozatok lehető legteljesebb körű tájékoztatását.

Az alapjog-korlátozást enyhítené valamelyest, ha a távoltartottnak a távoltartást elrendelő bíróság a határozatában módot adna arra, hogy összepakolhassa és magával vihesse a legszükségesebb tárgyakat (egy kijelölt napon és időpontban). Mindennek biztosításához célszerű lenne, ha a rendőrséget is igénybe lehetne venni.

⁴⁰ Törvényjavaslat 6. §.

4. Zárógondolatok

A távollattás múltját és jelenét áttekintve láthatjuk, hogy több jogszabály és azoknak is számos módosítása született, amelyeknek köszönhetően a jogintézmény egyre hatékonyabb lett, és a gyakorlati követelményekhez mind jobban alkalmazkodott. Legutóbbi ilyen koncepcionális módosítás, hogy a Hke. tv. személyi hatálya alá bekerültek az addig indokolatlanul mellőzött, volt élettársak, valamint a megelőző távollattás maximális időtartama hatvan nap lett.⁴¹

Mindezek ellenére azonban elmondható, hogy a távollattással kapcsolatban továbbra is fennállnak problémák, melyek közül az egyik legfontosabb, hogy nem tud a sértettek és a bántalmazottak teljes körének hatékony és gyors védelmet nyújtani. Van olyan eset, ahol ezt maga a jog akadályozza meg – amellet a korábbiakban említett eset mellett, hogy ha a sértett a hozzátartozói viszonyra tekintettel megtagadja a vallomástételt és a korábbi vallomását sem lehet felhasználni –, ha a sértett nem jelenik meg a nyomozási bíró előtt az ülésen, akkor úgy kell tekinteni, mintha visszavonta volna a távollattás elrendelésére irányuló indítványát. A visszavonás lehet aktív, kifejezett is, de az okát egyik esetben sem tudjuk, és nem is feladata a hatóságnak ezt vizsgálni. A sértett esetleg a terhelttől való félelmében is megteheti, így nem biztos, hogy kizárólag a saját akaratából születik meg a döntése. Véleményem szerint ebből is jól látszik, hogy ezen nagyobb problémakör megoldásához már nem a távollattás szabályanyagát kellene módosítani, és talán nem is kizárólag a büntetőeljárasi kódexet és a kapcsolódó egyéb jogszabályokat, hanem sokkal inkább a társadalom hozzáállását, szemléletét kellene abba az irányba mozdítani, hogy az erőszakos cselekmények akár családon belül sem tekinthetőek a sértett magánügyének. Már a legelső, távollattás bevezetését szorgalmazó 2003-as országgyűlési határozat is egy felvilágosító, köztudatformáló kampány elindítását javasolta,⁴² melynek célja a társadalom közömbösségének megtörése, az állampolgárok gondolkodásának átalakítása, hogy a családon belüli erőszakot ne tekintsék többé magánügynek, s tájékozottak legyenek a jogaikat és kötelezettségeiket, valamint a segítségnyújtó helyeket illetően, valamint, hogy az állami, önkormányzati és civilszervezetek, továbbá a média munkatársai is ismerjék fel a felelősségüket a családon belüli erőszakkal szembeni küzdelemben. Több mint tíz év eltelt a határozat óta, s mind ez idáig még nem sikerült maradéktalanul megvalósítani az általa kitűzött alapvető célokat, azonban abban a szerencsés helyzetben vagyunk, hogy a készülő büntetőeljárasi kódex kodifikációja kiváló alkalmat adhat a fennálló hiányosságok, hibák kiküszöbölésére és a hatékonyabb szabályozás megteremtésére.

⁴¹ Az egyes törvényeknek az új Polgári Törvénykönyv hatálybalépésével összefüggő módosításáról szóló 2013. évi CCLII. törvény 120. § (1) bekezdése terjesztette ki a Hke. tv. személyi hatályát a volt élettársakra, a 120. § (5) bekezdése pedig az eredeti 30 napra történő elrendelést emelte föl 60 napra.

⁴² 45/2003. (IV. 16.) OGY határozat IV. pont.

Sommaire

Le législateur hongrois voulait un moyen efficace contre la violence familiale. Ce moyen est devenu l'injonction d'éloignement qui existe dans la procédure pénale hongroise depuis 2006 comme une mesure coercitive du code de procédure pénale et depuis 2009, comme une ordonnance référé. Cette étude souhaite résumer la régime de l'injonction d'éloignement en Hongrie aux propositions initiatives des exigences, qui sont montrées par l'Union européenne. À partir de 2004, on doit accorder une grande attention aux préceptes européennes parce que les règles européennes font partie de notre vie. On doit mentionner la Directive 2011/99/UE du Parlement Européen et du Conseil du 13 décembre 2011 relative à la décision de protection européenne et le Règlement 606/2013 du Parlement Européen et du Conseil, parce qu'ils déterminent la protection européenne en matière pénale et civile aussi. L'étude est fermée par les propositions, pour améliorer l'efficacité de l'injonction d'éloignement et assurer une protection de plus haut niveau pour les victimes de la violence familiale. On ne peut pas éviter l'actualité des propositions, en considérant la codification du code de procédure pénale.